

Valsamis pret Grieķiju (*Valsamis v. Greece*)

1996. gada 18. decembris

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas

9. pants

Domu, apziņas, un reliģijas brīvība

1. Ikvienam cilvēkam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību; šīs tiesības ietver arī brīvību mainīt savu reliģisko pārliecību vai ticību un nodoties savai reliģijai vai ticībai kā vienatnē tā kopā ar citiem, publiski vai privāti, piekopjot kultu, izpildot reliģiskas vai rituālas ceremonijas un sludinot mācību.
2. Brīvību nodoties savai reliģijai vai ticībai var ierobežot tikai likumā paredzētajā kārtībā tai apmērā, kas ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, lai nodrošinātu sabiedrisko drošību, aizsargātu sabiedrisko kārtību, veselību vai tikumību, vai aizsargātu citu cilvēku tiesības un brīvības.

Lietas būtība: izslēgšana no skolas uz vienu dienu par nepiedalīšanos skolas parādē skolnieces un viņas vecāku reliģisko uzskatu dēļ.

Prasītāji ir Grieķijas pilsoņi Valsamis kungs un kundze un viņu meita Viktorija, kura apgūst vidējo izglītību Melisijā (Atēnās). Viņi visi ir Jehovas liecinieki. Pamatojoties uz Izglītības un reliģisko lietu ministrijas 1990.gada 2.janvāra noteikumu #C1/1/1, Viktorijas Valsamis vecāki 1992.gada 20.septembrī skolas direktoram iesniedza rakstveida paziņojumu, lai savu 12 gadus veco meitu atbrīvotu no reliģijas mācības nodarbībām, pareizticīgo mises un jebkura cita pasākuma, kurš būtu pretrunā ar viņas reliģiskajiem uzskatiem. Tā rezultātā Viktorija tika atbrīvota no reliģijas mācības nodarbību un pareizticīgo mises apmeklēšanas. 1992.gada oktobrī Viktorijai kopā ar citiem skolas skolēniem bija jāpiedalās skolas parādē par godu 1940.gada Grieķijas - Itālijas kara sākuma atcerei. Viņa paziņoja skolas direktoram, ka reliģiskie uzskati viņai aizliedz piedalīties karadarbības svinīgā atzīmēšanā, un, neskatoties uz direktora norādījumiem, parādē nepiedalījās. 1992.gada 29.oktobrī skolas direktors viņu sodīja, izslēdzot no skolas uz vienu dienu.

1993.gada 26.aprīlī prasītāji griezās ar iesniegumu Eiropas Cilvēktiesību komisijā (turpmāk - Komisija). 1995.gada 6.jūlija ziņojumā Komisija konstatēja, ka nav noticis ECK 1.protokola 2.panta pārkāpums attiecībā uz vecākiem un ECK 9. un 3.panta pārkāpums attiecībā uz viņu meitu. Komisija atzina, ka ir noticis ECK 13.panta pārkāpums, jo prasītājiem nebija iespēju celt prasību savā valstī sakarā ar 1.protokola 2.panta un ECK 9.panta pārkāpumu. 1995.gada 13.septembrī lietu nodeva Eiropas Cilvēktiesību tiesai (turpmāk - Tiesai).

1.protokola 2.pants paredz: "Nevienam cilvēkam nedrīkst liegt tiesības uz izglītību. Veicot jebkuras funkcijas, kuras tā uzņemas attiecībā uz izglītību un mācībām, valsts ievēro vecāku tiesības nodrošināt saviem bērniem tādu izglītību un mācības, kas atbilst viņu reliģiskajai pārliecībai un filozofiskajiem uzskatiem."

Grieķijas valdība atzīmēja, ka 28.oktobra skolas parādei nebija militārs raksturs un tā nevarēja aizskart pacifistu pārliecību. Valsamis kunga un kundzes ticība nav uzskatāma kā pārliecība 1.protokola 2.panta nozīmē. Grieķijas Nacionālajā dienā tiek atzīmēta Grieķijas pievienošanās demokrātijas, brīvības un cilvēktiesību vērtībām, ko nodrošināja pēckara valsts iekārta. Šie svētki nav kareivīgu jūtu izpausme un necildina militārus konfliktus. Šīs dienas publiskai atzīmēšanai bija ideālistisks un pacifisks raksturs, kuru vēl pastiprina skolu parādes. Skolnieces sodīšanai bija niecīga ietekme uz gada mācību programmu, un to nevar uzskatīt par tiesību uz izglītību ierobežošanu.

Lai gan nacionālo valdību lēmumu pārskatīšana, kuri attiecas uz skolu mācību plānu veidošanu, nav Tiesas kompetencē, tā bija pārsteigta, ka skolniekiem ārpus skolas teritorijas brīvdienu laikā jāpiedalās parādē. Tomēr Tiesa uzskatīja, ka tas nav prasītāju pacifiskās pārliecības pārkāpums tādā apmērā, kādā to nosaka ECK 1.protokola 2.pants. Šāda nacionālu notikumu pieminēšana kalpo gan pacifistu mērķiem, gan vispārējām sabiedrības interesēm. Militāru organizāciju pārstāvju klātbūtne šajās parādēs to raksturu nemaina. Pie tam prasība piedalīties parādē neliedz bērna vecākiem iespēju mācīt un dot padomus savam bērnam, pildīt savas dabiskās vecāku funkcijas, izglītojot savu bērnu, kā arī virzīt savus bērnus pašu vecāku reliģisko un filozofisko pārliecību virzienā. Tiesai nav jānosaka izglītības metožu lietderība, kuras pēc prasītāju domām būtu piemērotākas, iemūžinot vēsturiskas atmiņas jaunajā paaudzē, taču tā nenoliedza, ka sodam varēja būt psiholoģiska ietekme uz skolnieci. Noslēgumā Tiesa nosprieda, ka nav noticis 1.protokola 2.panta pārkāpums.

Viktorija Valsamis apgalvoja, ka tiesību normas garantēja viņai tiesības nepiedalīties pasākumos, kas ir pretrunā ar viņas pārliecību. Viņa apstrīdēja soda nepieciešamību un atbilstību, kurš viņu apkaunoja un ierobežoja, ņemot vērā tā nopietnību.

Tiesa sākotnēji atzīmēja, ka Viktoriju Valsamis tika atbrīvota no reliģijas mācības nodarbībām un pareizticīgo mises, kā to viņa bija lūgusi, pamatojoties uz saviem reliģiskajiem uzskatiem. Tā arī atzina, ka pienākums piedalīties skolas parādē neaizskāra viņas vecāku reliģisko pārliecību. Līdz ar to uzliktais sods nav arī viņas reliģijas brīvības pārkāpums. Tādējādi ECK 9.panta pārkāpums nav noticis. Tiesa nesaskatīja ECK 3.panta pārkāpumu, jo sliktas izturēšanās faktam, ko regulē šis pants, jābūt kaut vai minimālas bardzības līmenī.

Visi trīs prasītāji apgalvoja, ka viņiem nav bijuši pieejami efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi sūdzību iesniegšanai un disciplinārsodu atcelšanai.

Tiesa atzina, ka prasītājiem nav bijuši tiesiskās aizsardzības līdzekļi nacionālajās institūcijās, lai izvirzītu sūdzības, kuras viņi vēlāk iesniedza Strasbūrā, kamdēļ ir noticis ECK 13.panta pārkāpums, jo prasītājiem nebija iespēju celt prasību saskaņā ar ECK 1.protokola 2.pantu un ECK 9. pantu.

Tiesa nosprieda, ka prasītājiem ir izdarīts morālais kaitējums, taču ECK 13.panta saistībā ar 9.pantu un ECK 1.protokola 2.panta pārkāpuma atzīšana pati par sevi to kompensē. Kas attiecas uz izdevumiem ECK 13.panta pārkāpuma sakarā, Tiesa nosprieda, ka prasītājiem jāsaņem 600 000 drahmas.

Izskatot šo lietu, tiesa balstījās uz šādiem tiesas precedentiem: *Kjeldsens, Busks Madsens un Pedersens pret Dāniju* (*Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark*), 07.12.1976.; *Īrija pret Apvienoto Karalisti* (*Ireland v. the United Kingdom*), 18.01.1978.; *Klass un citi pret Vāciju* (*Klass and Others v. Germany*), 06.09.1978.; *Jangs, Džeimss un Vebsters pret Apvienoto Karalisti* (*Young, James and Webster v. the United Kingdom*), 13.08.1981.; *Kempbels un Kosans pret Apvienoto Karalisti* (*Campbell and Cosans v. the United Kingdom*), 25.02.1982.; *Džonstons un citi pret Īriju* (*Johnston and Others v. Ireland*), 18.12.1986.; *Platforma "Ärzte für das Leben" pret Austriju* (*Plattform "Ärzte für das Leben" v. Austria*), 21.06.1988.; *Pouvels un Rainers pret Apvienoto Karalisti* (*Powell and Rayner v. the United Kingdom*), 21.02.1990.; *Vilvaraja un citi pret Apvienoto Karalisti* (*Vilvarajah and Others v. the United Kingdom*), 30.10.1991.; *Kokinakis pret Grieķiju* (*Kokkinakis v. Greece*), 25.05.1993.